

Bijlage: behoort bij het advies Beleidsplan Armoede, Schuldhulpverlening en Vroegsignalering 2024-2028

Motivatie

Ter ondersteuning van de adviezen volgt hieronder een uitgebreidere motivatie.

A. Samenvatting beleidsplan. Wat staat erin?

(1) In hoofdstuk een wordt beschreven dat de gemeente inzet op een brede en integrale aanpak en aandacht wil besteden aan het oplossen van de oorzaken en versterken van de eigen kracht. In het centrum van dit alles staat het gedachtengoed van positieve gezondheid met de brede blik op gezondheid. Met deze brede manier van kijken van en naar inwoners zal het helpen beter te sturen op behoeften en de dienstverlening af te stemmen.

Doel is bieden van een duurzame oplossing: *het aantal inwoners met financiële problemen in de gemeente op lange termijn te verminderen.*

(2) In het tweede hoofdstuk worden kort impact, kaders en ontwikkelingen geschetst van financiële problemen voor individu en gezin. De reactie van de overheid op nationaal niveau in wetten en regelgeving, wordt weergegeven evenals een achttal uitgangspunten, die lokaal gelden vanwege het lokale coalitieakkoord 2022-2026.

(3) In hoofdstuk drie wordt het gevoerde beleid tot nu toe geëvalueerd. Waar staat de gemeente nu? Het vorige armoedebeleidsplan wordt besproken. Dit om te weten wat goed ging en wat verbetering behoeft.

Tegelijkertijd wordt, heel transparant, aangegeven dat het onduidelijk en onmeetbaar is of alle inwoners die voor hulp in aanmerking zouden kunnen komen, in beeld zijn.

De gemeente heeft de regie genomen bij het realiseren van integrale schuldhulpverlening. In de komende beleidsperiode gaan verbeteringen plaatsvinden op het gebied van sturing en transparantie. Dat wordt opgenomen in het uitvoeringsplan. Ook zal aandacht gegeven worden aan schuldhulpverlening bij ondernemers. Vervolgens worden de soorten voorzieningen weergegeven en welke regelingen er zijn voor de inwoners met een laag inkomen (tot 120%).

(4) “Iedereen kan rondkomen en meedoen naar vermogen” is omschreven als missie in hoofdstuk vier. De visie is: “voor inwoners een leven zonder geldzorgen, naar vermogen mee kunnen doen en financieel zelfredzaam zijn”.

Twee opgaven worden beschreven: Een vanuit inwonersperspectief (veerkrachtig en zelfredzaam) en de ander vanuit sturingsperspectief (toekomstbestendige samenwerking).

Er worden vier doelen beschreven om deze opgaven te bereiken. (blz. 17)

(5) Hoofdstuk vijf bevat het uitvoeringsplan 2024-2026. In dit hoofdstuk zijn ook zeven aanbevelingen opgenomen die tijdens verschillende bijeenkomsten opgehaald zijn (blz. 19-20). Er wordt aangegeven op welke manier de gemeente hier aandacht aan gaat geven.

In paragraaf 5.3 worden de vier doelen uit hoofdstuk 4.4 uitgewerkt.

De term “risico” wordt bewaard voor de gevallen als een actie uit het plan niet gebeurt.

(6) In het zesde hoofdstuk wordt de uitvoering van schuldhulpverlening beschreven. De gemeente heeft hier de regie.

(7, 8) Het zevende en achtste hoofdstuk behandelen het financiële kader begroting, het monitoren en evalueren van het uitvoeringsplan.

B. Analyse

Gehanteerde methodieken en gevolgen voor de betrokkenheid inwoners.

Zoals hierboven geschreven zijn wij blij met de aandacht, die de gemeente geeft aan het beleid rond armoede en schuldhulpverlening. En ook dat de gemeente actief gebruik kan gaan maken van vroegtijdige signalering.

Het omschreven doel is bieden van een duurzame oplossing: *het aantal inwoners met financiële problemen in de gemeente op lange termijn te verminderen*. En voor inwoners een leven zonder geldzorgen, naar vermogen mee kunnen doen en financieel zelfredzaam zijn". Daarmee ontstaat het beeld dat de burger geholpen gaat worden zijn verantwoordelijkheden op te nemen en daarbij een ondersteunende overheid aan zijn zijde vindt.

De ASD is van mening dat kritisch gekeken mag worden naar het mensbeeld dat ongewild verborgen ligt in beleidsstukken.¹

Het lijkt het erop dat ervan wordt uitgegaan dat inwoners die (nog) niet veerkrachtig zijn, hun mogelijkheden in dezen (nog) niet volledig hebben benut. Bij eerdere gelegenheden heeft de ASD geadviseerd terughoudendheid te betrachten met deze voorstelling. De in (financiële) problemen verkerende mens heeft veelal veerkracht gebruikt om met uiterste inspanning en met behulp van familie en vrienden het hoofd boven water te houden. De ASD vindt deze beeldvorming niet opportuun in het licht van het gegeven, dat burgers huiverig zijn om gebruik te maken van sociale voorzieningen zoals toeslagen. Het imago van een betrouwbare overheid is beschadigd (denk aan de toeslagenaffaire). Met u streeft de ASD ernaar het vertrouwen in de overheid te herstellen.

Het voorliggende plan heeft geleid tot het opstellen van een uitvoeringsplan. De ASD constateert dat de werkwijze om te komen tot dit uitvoeringsplan, vanuit de visie van de burger (wat betekent dit nu voor mij?) hierbij ontbreekt.

Het ware wenselijk duidelijker te omschrijven welke methodieken in het uitvoeringsplan gehanteerd worden (al dan niet onder regie van de gemeente). En ook welke toetsingscriteria gebruikt (gaan) worden om te bepalen of de door de overheid gewenste situatie bereikt is. En ten slotte op welke wijze deze behouden blijven.

De onderbouwing van de voorgestelde aanpak mist vragen als: 'Hoe evidence-based' of 'informed' is de aanpak? Waar wordt dit op gebaseerd? Zijn er 'best-practices', waar we iets van kunnen leren?' Er wordt weliswaar duidelijk verwezen naar rapporten en/of publicaties en ook zijn harde gegevens in de vorm van aantallen/cijfers en vergelijkingen van Valkenburg met andere gemeentes al gedeeltelijk aanwezig. Dit beleidsplan geeft echter geen antwoord op bovenstaande vragen.

Kern van het beleidsstuk nu is veeleer een antwoord op de vraag: "Hoe organiseren wij dit *systeem* om de burger zoveel en zo goed mogelijk te ondersteunen?"

Let wel: op zich is daar niets mis mee, maar de afstand met "de burger centraal" is nog steeds groot.

In het plan van aanpak ziet de ASD ook graag opgenomen hoe de gewenste resultaten van het uitvoeringsplan in de voortgang gecontroleerd worden. Daarbij is het van belang ook de succesvolle onderdelen van het beleid precies te duiden. Doel hierbij zou mogelijk mogen zijn: minimaal de behaalde resultaten handhaven. En: Voor de goede orde, dat zijn er vele!

¹ Sociaal Cultureel Planbureau, Mensbeelden bij beleid, bewust worden, bespreken en bijstellen, Den Haag, oktober 2022

Een groot aantal onderwerpen gaat over het proces, de buitenkant.

De ASD adviseert daarom een plan van aanpak aan het uitvoeringsplan toe te voegen. In dit plan van aanpak zijn burgers (van wie gezegd wordt dat zij centraal worden gesteld), naast de belangrijke organisaties, betrokken bij het uitvoeringsplan.

De ASD mist na de analyse van de huidige situatie, een beschrijving van het nog in te vullen deel naar de concreet gewenste situatie in Valkenburg.

Weliswaar worden doel en missie aangeduid, de concrete invulling (wat betekent dat voor de inwoners?) is achterwege gelaten. Het zijn een doel en missie met een open einde.

Anders geschreven: Stel de vraag: "Wanneer is een financieel gezonde en veerkrachtige gemeenschap bereikt?"² Is dat op het moment dat alle inwoners een leven zonder geldzorgen (hebben en) naar vermogen mee kunnen doen en financieel zelfredzaam zijn? Is dat een reële verwachting? En wat betekent: "zoveel mogelijk"?

Duidelijk is waar en wanneer de gemeente de regierol op neemt. Ook wordt de samenwerking met ketenpartners duidelijk aangegeven. En toch: de betrokkenheid en ervaringen van burgers met het huidige beleid mochten daarbij beter belicht worden en vanuit inwonersperspectief vertaald worden naar concrete speerpunten voor toekomstig beleid in de gemeente Valkenburg.

Vanuit het perspectief van de burger bevat dit beleidsplan weinig concrete handvatten voor het opstellen van een uitvoeringsplan armoede en schuldhulpverlening. Heel kort wordt aangegeven dat de gemeente ondersteuning biedt bij het verwerven van werk³.

De ASD is van mening dat de gemeente Valkenburg aan de Geul in het plan voorsnog vooral en voornamelijk vertrekt vanuit de pragmatiek van de regelgeving en interne organisatie.⁴ Er wordt in beperkt mate vanuit inhoudelijke overwegingen een definitie van oorzaken van armoede en de hieruit voortkomende noodzaak voor schuldhulpverlening opgesteld en gehanteerd.

Gevolg hiervan is naar het oordeel van de ASD dat het beleidsplan inclusief uitvoeringsplan nog meer houvast zou kunnen bieden om effectief armoede en schuldhulpverlening progressief en preventief te voorkomen dan wel te sturen. Zo zijn de actiepunten uit de doelstellingen in paragraaf drie van hoofdstuk vijf gericht op het vermijden van risico. Deze voorzichtige benadering kan heel wijs zijn. (Als de spoorbomen dicht gaan is het verstandig te remmen om te voorkomen dat.... Maar daarmee komen we niet aan de overkant.)

Wij willen dat graag aan de hand van een voorbeeld verduidelijken wat zou kunnen.

Doelstelling 2: Investeren in de (financiële)kracht van de inwoner.⁵

In het "wat, hoe en wie", is de inwoner afwezig, gaat het budget naar de (keten-)partners in de uitvoering en is de uitvoerende instantie ver weg. (Lees: Sociale Zaken Maastricht).

Hoe mooi zou het zijn geweest wanneer hier gekozen was voor een investering in bestrijding van 'laaggeletterdheid'. Immers het niet (meer) kunnen omgaan met ingewikkelde, moeilijk leesbare en verspreid, dus slecht, toegankelijke voorzieningen is voor velen een echte hindernis. Bestrijding van laaggeletterdheid zou kunnen helpen bij het slechten van deze hindernis. En dan schrijven we nog niets over bewoners met een laag cijferbeeld.

De ASD ziet verder graag een begrippenlijst opgenomen met definities, die meer gebaseerd zijn op inhoudelijke overwegingen. Denk daarbij bv. aan de referentiebudgetten 'basisbehoeftebudget' en 'niet veel maar toereikend budget' etc.

² Titelblad van het beleidsplan.

³ Pag. 14 beleidsplan

⁴ zie in Beleidsplan, uitvoeringsplan hoofdstuk 5 en 6.

⁵ Beleidsplan blz. 22-23

Aanbeveling over de weigeringsgronden⁶:

De ASD onderschrijft de inhoud van paragraaf 6.2, maar ziet daarbij graag nog een passage opgenomen met een visie en uitgangspunten voor beleid over de wijze, waarop de gemeente Valkenburg aan de Geul voorkomt dat burgers ten onrechte worden beschuldigd van fraude (denk aan toeslagenaffaire). We bevelen aan om daarbij ook aandacht te geven aan de definitie en kaders aangaande fraude (denk bv. aan de ophef, die is ontstaan over het al dan niet mogen aannemen van boodschappen van familieleden).

“Ingeval van fraude waarbij sprake is van financiële benadeling van een bestuursorgaan kan een schuldenaar geweigerd worden”, en kan iemand worden uitgesloten van schuldhulpverlening, Wordt dit nu wel of niet expliciet opgenomen in het uitvoeringsbeleid van dit beleidsplan? “Het ondersteunen van inwoners met fraudeschulden is altijd maatwerk”: Jazeker, maar welke maatstaven worden gehanteerd en door wie?

Recidive en instroomrisico.

“inwoners die al een keer gebruik hebben gemaakt van schuldhulpverlening worden voor een periode van vijf jaar uitgesloten na stopzetting van eerdere begeleiding” Er zijn blijkbaar uitzonderingen mogelijk. Wie bepaalt wanneer deze uitzondering niet of niet volledig te wijten is aan de inwoner zelf. En dan: op basis van welke criteria? Voorkomen moet worden dat één enkele ambtenaar hierover beslist. Dat werkt willekeurig in de hand.

Op bladzijde zeven⁷ wordt in een annotatie verwezen naar een publicatie van het CBS, Schuldenproblematiek in beeld. In deze publicatie wordt opgenomen dat life-events niet meer in de statistieken worden opgenomen.⁸ Dat kan te maken hebben met de noodzaak om in geheel Europa te uitkomsten te kunnen vergelijken door uit te gaan van dezelfde begripsomschrijvingen vanuit methodologisch overwegingen en is dit ingegeven vanuit Eurostat. Zij wil alle Europese landen met elkaar kunnen vergelijken en wanneer landen verschillende concepten hanteren is dat moeilijk vergelijken. Life-events kunnen daarbij uitgesloten worden. Maar dat zijn deze natuurlijk niet als mogelijke oorzaak van ontwrichting van bestaanszekerheid. Dan wel het instroomrisico dat gemeten kan worden.

Life- events zijn niet te voorkomen en (helaas) zijn deze door het CBS niet langer opgenomen in de statistieken. Om alleen al het gevaar om rechtsongelijkheid uit te sluiten adviseren wij u deze uitsluitingsgrond te heroverwegen dan wel duidelijke maatstaven te hanteren en op te nemen in het beleid. Wellicht ten overvloede hierbij de tot 2018 door het CBS gehanteerde life-events.

- Afname van gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen
- Halt-waardig delict gepleegd
- Geboorte van een kind
- Ontslag met toestemming van het UWV
- Partner verloren

⁶ Hoofdstuk 6 blz. 27

⁷ Hoofdstuk 3.1.2.

⁸ Volgens de verklaring: In overleg met SZW is besloten om voor 2020-2023 alleen nog naar de volgende life events te kijken: Overgang van werkzaam naar Bijstand; Overgang van werkzaam naar WW; Overgang van werkzaam naar WW en geen partner met baan; Diploma behaald (MBO 2-4, HBO of WO) Zie ook; de technische toelichting.

- Slachtofferhulp aangeboden gekregen
- Thuiswonend kind 18 jaar geworden
- Toename van zorgkosten
- Uit elkaar gegaan
- Geregistreerd als verdachte van misdrijf
- Voortijdig schoolverlaten
- Overgang van werkzaam naar Bijstand
- Overgang van werkzaam naar WW
- Overgang van werkzaam naar Ziektewet of AO-uitkering

In overleg met SZW is besloten om voor 2020-2023 alleen nog naar de volgende life events te kijken:

- Overgang van werkzaam naar Bijstand
- Overgang van werkzaam naar WW
- Overgang van werkzaam naar WW en geen partner met baan
- Diploma behaald (MBO 2-4, HBO of WO)